

20. Международное право. Словарь-справочник : [учеб. пособие] / Л. Г. Берлявский. – М.: Юрлитинформ, 2014. – 248 с.
21. Кукарцева М. А. Идентичность / М.А.Кукарцева // Энциклопедия эпистемологии и философии науки. – М.: «Канон+» РОИИ «Реабилитация», 2009. – 1248 с.
22. Малахів В. С. Идентичность / В. С. Малахов // Новая философская энциклопедия. – В 4-х томах. – Т. 2. – М., 2010. – С. 79. – 634 с.
23. Цымбурский В. Л. Идентичность геополитическая / В. Л. Цымбурский // Новая философская энциклопедия. – В 4-х томах. – Т. 2. – М., 2010. – С. 79–80. – 634 с.
24. Цымбурский В. Л. Идентичность цивилизационная / В. Л. Малахов // Новая философская энциклопедия. – В 4-х томах. – Т. 2. – М., 2010. – С. 80–81. – 634 с.
25. Дергачев В.А. Геополитический словарь-справочник. – К.: КНТ, 2009. – 592 с.
26. Мала енциклопедія етнодержавознавства / НАН України Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького; редкол.: Ю.І. Римаренко (відп. ред.) та ін. – К.: Довіра; Генеза, 1996. – 942 с.
27. Євтух, В. Б. Етнічність: глосарій / В. Б. Євтух. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009.

УСІКОВА О. В.,
аспірант кафедри адміністративного,
господарського права
та фінансово-економічної безпеки
юридичного факультету
(Сумський державний університет)

УДК 349.2: 331.104: 354.84

ФОРМИ ТА МЕТОДИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН

Форми та методи державного адміністративно-правового регулювання у сфері трудових відносин – це необхідні елементи, способи, засоби здійснення та реалізації державної політики у сфері праці, аналіз яких наведено у даній статті.

Ключові слова: методи державного управління, форми державного управління, адміністративно-правове управління.

Формы и методы государственного административно-правового регулирования в сфере трудовых отношений – это необходимые элементы, способы, средства осуществления и реализации государственной политики в сфере труда, анализ которых приведен в данной статье.

Ключевые слова: методы государственного управления, формы государственного управления, административно-правовое управление.

Forms and methods of state administrative legal regulation in the sphere of labor relations are essential elements, methods, means of implementation and realization of state policy in the sphere of labor, the analysis of which is given in this article.

Key words: methods of state management, forms of state management, administrative and legal management.

Вступ. На території України за останні декілька років проводилися реформи в системі органів виконавчої влади, в тому числі і тих, що здійснюють управління у сфері трудових відносин. В силу цих змін та реформ постає необхідність правильного формування їх функцій та завдань, які реалізуються через відповідні форми та методи адміністративно-управлінської діяльності.

Постановка завдання. Метою дослідження є ефективне застосування методів та форм адміністративно-правового регулювання (управління) у сфері трудових відносин.

Регулювання трудових правовідносин є лише частиною суспільно-державних управлінських відносин, які забезпечуються нормами адміністративного права, відповідно, і використовують адміністративно-правові методи та форми управління.

Результати дослідження. Категорії, форми і методи управління необхідно розглядати в нерозривній єдності. Методи управління трудовими відносинами залежать від характеру виробничих відносин, що визначають зміст праці, форми власності на засоби виробництва, відношення працівників до засобів виробництва, мету, заради якої здійснюється праця безпосередніх виробників, її зв'язок з метою виробництва в

даному суспільстві, взаємозв'язок між працею окремого працівника та сукупною працею, що характеризує форму прояву суспільної природи праці, ступінь соціальних відмінностей у процесі праці, зумовлених відношенням соціальних груп до засобів виробництва, відмінностями у рівні підготовки працівників та виконанням ними різних функцій у процесі праці [3].

Визначимо поняття «форми державного управління», «форми адміністративно-правового регулювання» і зазначимо, що в наукових колах ці поняття є тотожними або ж синонімічними, визначаються важливими елементами, які характеризують зовнішній вияв державного управління у сфері трудових відносин. Органи державного управління в межах своїх повноважень здійснюють певні завдання та функції держави, які реалізуються у відповідних формах управлінської діяльності.

Серед науковців прослідковується солідарність щодо визначення поняття форми адміністративно-правового регулювання. Так, Гришко Є.М. під формами державного управління в сучасній теорії адміністративного права та державного управління пропонує розуміти «зовнішнє організаційно-правове вираження конкретних однорідних дій органів виконавчої влади та інших суб'єктів державного управління, що здійснюються ними в межах їх компетенції з метою виконання поставлених перед ними управлінських завдань і функцій» [5].

У своєму дослідженні Присяжнюк А.Й. наводить ще декілька визначень щодо форм адміністративно-правового управління. Зокрема, що це зовнішні, постійно і типізовано фіксовані вирази (прояви) практичної активності державних органів щодо формування та реалізації управлінських цілей і функцій та забезпечення їх життєдіяльності. Або ж, це зовнішньо виражена дія – волевиявлення посадової особи, здійснене у межах режиму законності та його компетенції для досягнення управлінської мети [13, с. 20].

У адміністративному праві загально визнано, що метод і форма адміністративно-правового регулювання (управління) – взаємопов'язані аспекти процесу управління. Саме у відповідній формі метод управління реально виконує роль способу (засобу) управлінського впливу. Форма управління дає стимул до виникнення методів, а через них і функцій управління [10].

Так, Ю.П. Битяк поділяє форми на такі види: видання нормативних актів управління; видання індивідуальних (ненормативних, адміністративних) актів управління; проведення організаційних заходів; здійснення матеріально-технічних операцій [1, с. 135].

Нормативно-правовими актами, що здійснюють правове регулювання у сфері управління трудових відносин, є Конституція України, Кодекс законів України про працю, Кодекс України про адміністративні правопорушення тощо. У ст. 1 Кодексу законів України про працю зазначено, що даний акт регулює трудові відносини всіх працівників, сприяючи зростанню продуктивності праці, поліпшенню якості роботи, підвищенню ефективності суспільного виробництва і піднесенню на цій основі матеріального і культурного рівня життя трудящих, зміцненню трудової дисципліни і поступовому перетворенню праці на благо суспільства в першу життєву потребу кожної працездатної людини [7].

Окрім цього, Кодексом України про адміністративні правопорушення регулюються питання «адміністративних правопорушень в галузі охорони праці і здоров'я». Під правовий захист даний Кодекс бере охорону праці; ухилення від участі в переговорах щодо укладення, зміни або доповнення колективного договору, угоди; порушення чи невиконання колективного договору, угоди; ненадання інформації для ведення колективних переговорів і здійснення контролю за виконанням колективних договорів, угод [8]. Санкції за дані правопорушення різняться від п'яти до ста неоподаткованих мінімумів доходів громадян.

Так, можна говорити, що Верховна Рада України, приймаючи нормативно-правові акти, здійснює адміністративно-правове регулювання у сфері трудових відносин, отже є суб'єктом адміністративно-правового регулювання трудових відносин.

Також, безпосередні адміністративно-управлінські функції у сфері регулювання трудових відносин має Президент України, оскільки саме він в межах своїх повноважень призначає на посаду за поданням Прем'єр-міністра України міністра соціальної політики України, який координує діяльність Міністерства соціальної політики України. Саме за Указами Президента створені і функціонують Державна служба зайнятості України, Державна інспекція з питань праці тощо.

Головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з формування та забезпечення реалізації державної політики у сфері трудових відносин є Міністерство соціальної політики України.

Основними завданнями Міністерства соціальної політики України у сфері регулювання трудових відносин є наступні: формування і реалізація державної політики щодо регулювання ринку праці, процесів трудової міграції, визначення правових, економічних та організаційних засад зайнятості населення і його захисту від безробіття; формування і реалізація державної політики стосовно визначення державних соціальних гарантій щодо прав громадян на працю, оплату праці, а також щодо нормування та стимулювання праці, професійної кваліфікації робіт і професій, умов праці. Реалізацію цих завдань Міністерство здійснює шляхом нормативно-правового регулювання у сферах зайнятості населення та трудової міграції; трудових відносин; оплати і умов праці; загальнообов'язкового державного соціального страхування, пенсійного забезпечення. Для цього Міністерством здійснюється контроль та координація діяльності таких органів, як Державна служба зайнятості України, Державна інспекція України з питань праці, Пенсійний фонд України [14].

Процес управління здійснюється за допомогою цілеспрямованого впливу суб'єкта управління на об'єкт управління, завдяки чому досягається бажаний стан такого об'єкту. Такий вплив передбачає існування різноманітних прийомів, засобів та способів, які отримали узагальнену назву методів управління. Від застосування тих чи інших методів у значній мірі залежить ефективність процесів управління [16, с. 49].

Під поняттям «методи державного управління» у його більш широкому значенні, розуміють – способи владного впливу державних органів на процеси суспільного й державного розвитку, на діяльність державних структур і конкретних посадових осіб. Методи державного управління визначають механізми встановлення взаємовідносин між суб'єктом та об'єктом державного управління, реалізації компетенції суб'єктів державного управління відповідно до їх владно-управлінських повноважень. Вони безпосередньо пов'язані з практичною реалізацією державної влади її керівним впливом на об'єкти державного управління відповідно до інтересів і волі держави, із забезпеченням реалізації цілей і функцій державного управління [4].

Методи, що використовують суб'єкти управління (передусім державні органи), адекватні змісту первісної правової матерії, якою є регулятивні або правоохоронні, імперативні чи дозвольні норми адміністративного права. Таким чином, виконавча влада впливає на суспільні відносини методами правового регулювання, заборон, примусу, координації, контролю тощо. Діють методи у правовому просторі, де в одне ціле «зв'язано» і дію загальнообов'язкових правил (заборон і дозволів), і економічні чинники (стимули та інтереси), і соціальні вимоги (майнові і трудові), і організаційні, побутові та інші соціальні зв'язки, що у цьому просторі виникають і розвиваються [6].

Методам державного управління притаманні певні особливості, а саме: реалізуються у процесі державного управління; виявляють керівний вплив суб'єктів управління на об'єкти управління; становлять зміст цього впливу і завжди мають своїм адресатом конкретний об'єкт (індивідуальний чи колективний); у методах державного управління завжди присутня воля держави; виявляються повноваження владного характеру органів виконавчої влади; використовуються суб'єктами управління як засіб реалізації закріпленої за ними компетенції; методи мають свою форму, зовнішнє вираження [15, с. 76].

Соціальна спрямованість державного управління зумовлює необхідність прийняття таких рішень, в яких були б враховані потреби населення, поряд з вимогами управління. Універсальними методами в даному випадку є переконання та примус. Але з розвитком ринкових відносин набуває значення не тільки владна, але й організуюча, регулятивна діяльність органів державного управління. Тому доцільно більш докладно дослідити ті методи, які дозволяють здійснювати владну, розпорядчу, організуючу та регулятивну діяльність [2, с. 155].

Науковці, зокрема В.І. Курило та С.П. Позняков, при використанні методів регулювання суспільних відносин надають пріоритет державі, визначають необхідні методи соціального, правового і управлінського впливу, які здійснюються у різноманітних формах:

- у юридичній сфері це – правотворчість, правореалізація, формування та закріплення прав, свобод і обов'язків людини і громадянина; забезпечення їх реалізації через закріплення системи органів управління і правових владних повноважень; юридичних державних гарантій, використовуючи необхідні засоби і методи правового регулювання (впливу); застосовує у визначених Конституцією України межах, способах і напрямках правові повноваження і виконує обов'язки публічної адміністрації у правовідносинах із громадянами;
- у соціально-політичній, економічній та культурній сферах реалізує суспільний інтерес засобами, формами і методами правової державної влади та місцевого самоврядування [9].

Методи адміністративно-правового регулювання трудових відносин забезпечується на декількох рівнях – це загальнодержавний (прийняття нормативно-правових актів, встановлення мінімального розміру заробітної плати, державних стандартів та вимог до охорони праці та безпеки праці тощо), регіональний та локальний рівні (прийняття локальних нормативних актів (наказів, правил внутрішнього трудового розпорядку тощо) безпосередньо на підприємстві, установі, організації).

Також виділяють спеціальні методи, до яких в адміністративному праві відносять метод субординації, що полягає у здійсненні регулювання відносин між суб'єктами на владно-імперативній основі. Повне його використання при регулюванні трудових відносин можна здійснювати лише при поясненні та визначенні об'єму владних повноважень суб'єктів трудових відносин [11, с. 432].

Саме через контроль та координацію діяльності органів виконавчої влади проявляються методи адміністративно-правового регулювання. Наприклад, державний нагляд за охороною праці – це адміністративно-управлінський метод забезпечення виконання та дотримання норм і вимог чинного законодавства України про працю та інших нормативно-правових актів, в тому числі і міжнародних актів, ратифікованих Верховною Радою України, а також їх чітке виконання та практичну реалізацію.

Виконання вказаного методу покладається на державні органи влади, які відповідно і наділені адміністративно-управлінськими повноваженнями. Так, контроль за дотриманням законодавства про працю покладається на Генерального Прокурора України і підпорядкованих йому прокурорів. Але центральним органом виконавчої влади в системі охорони праці є Державна інспекція України з питань праці, яка створена Указом Президента України від 06.04.2011 року. Відповідно до Положення Про Державну інспекцію

з питань праці на неї покладено завдання забезпечення реалізації державної політики з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю, зайнятість населення, законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності, у зв'язку з тимчасовою втраченою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням, на випадок безробіття в частині призначення нарахування та виплати допомоги, компенсацій, надання соціальних послуг та інших видів матеріального забезпечення з метою дотримання прав і гарантій застрахованих осіб [12].

Таким чином, адміністративно-правове регулювання у сфері трудових відносин здійснюється за допомогою сукупності форм та методів, що спрямовані на безпосередню реалізацію прав людини у сфері соціально-трудових гарантій. Під формами адміністративно-правового управління у сфері трудових відносин, ми визначили, однорідні за своїм характером дії, що обов'язково мають зовнішнє вираження, за допомогою яких забезпечуються та гарантуються права людини на працю, на охорону та безпеку праці тощо. Кожна юридична форма управління передбачає використання відповідних методів адміністративно-правового регулювання. Важливо також зазначити, що окрім загальних методів адміністративно-правового управління кожний орган влади, уповноважений його здійснювати, використовує власні методи та форми управління, і це залежить від специфіки покладених на даний орган завдань, функцій і повноважень.

Список використаних джерел:

1. Битяк Ю.П., Богуцький В.В. Адміністративне право України: Підручник/Ю.П. Битяк, В.В. Богуцький. – Х.: Видавництво «Право», 2001. – 528 с.
2. Айгістова Д.Р. Методи державного управління економікою [Електронний ресурс]/Д.Р. Айгістова//Вісник Донецького університету економіки та права. – 2009. – №1. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/VDie/2009_1/files/20.pdf.
3. Бровій А.А. Адміністративно-правове регулювання взаємодії роботодавця і працівника як юридично владний механізм організації трудових відносин [Електронний ресурс]/А.А. Бровій//Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2011. – №55. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vkhnuvs/2011_55/55/30.pdf.
4. Воробійова І.М. Методи державного управління: [Електронний ресурс]/І.М. Воробійова//Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія «Управління». – 2009. – №4. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvamu_uprav/2009_4/29.pdf.
5. Гришко С. М. Удосконалення правових форм державного управління у сфері примусового виконання рішень юрисдикційних органів [Електронний ресурс]/С. М. Гришко//Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2010. – №4. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Nvamu_uprav/2010_4/38.pdf.
6. Джагунов Г.В. Методи адміністративно-правової охорони громадської безпеки в Україні [Електронний ресурс]/Г.В. Джагунов//Науковий журнал «Право і безпека». – 2010. – №4. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum%20pib/2010_4/PB-4/PB-4_14.pdf.
7. Кодекс законів про працю України № 322-VIII за станом на 15.10.2013 року [Електронний ресурс]/Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.
8. Кодекс України про адміністративні правопорушення № 8073-X за станом на 16.11.2013 року [Електронний ресурс]/Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/page>.
9. Курило В.І. Основні методологічні підходи до визначення поняття методу адміністративно-правового регулювання господарської діяльності [Електронний ресурс]/В.І. Курило, С.П. Позняков//Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Право». – 2011. – №165, ч.1. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/nvnau_pravo/2011_165_1/11kvy.pdf.
10. Ніколаєв О.А. Форми адміністративно-правового регулювання у сфері міжнаціональних відносин в Україні [Електронний ресурс]/О.А. Ніколаєв//Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. – 2010. – №1. – С. 90-97. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pppd/2010_1/15Nicol.pdf.
11. Остапенко Л.О. Адміністративно-правове регулювання трудових відносин в галузі охорони праці/Л.О. Остапенко//Митна справа. – № 6 (84), ч.2, кн. 1. – 2012. – С. 431-434.
12. Про Державну інспекцію з питань праці: Положення № 386/2011 за станом на 16.01.2013 року [Електронний ресурс]/Президент України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/386/2011>.
13. Присяжнюк А.Й. Поняття та види адміністративно-правових форм діяльності суб'єктів забезпечення економічної безпеки держави/А.Й. Присяжнюк//Європейські перспективи. – № 1, ч.2. – 2011. – С. 19-23.
14. Про Міністерство соціальної політики України: Положення № 389/2011 за станом на 15.09.2013 року [Електронний ресурс]/Президент України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/389/2011>.
15. Цицюра В.І. Методи державного управління та самоврядного регулювання використання та охорони земель оборони/В.І. Цицюра//Право України: теорія і практика. – № 1. – 2011. – С. 76-80.
16. Шопіна І.М. Щодо класифікації методів управління/І.М. Шопіна//Європейські перспективи. – № 4, ч. 2. – 2011. – С. 49-52.

